

PÔVOD UTRPENIA, PÔVOD ZLA, CHOROBY A SMRTI

RUDOLF STEINER

GA 55

II. Pôvod zla

22. novembra 1906, Berlín

Pre celú modernú literatúru je príznačné, že tak málo hovorí o zlom; materializmus sa jednoducho nezaobrá zlom. Pre utrpenie, chorobu a smrť možno zrejme nájsť materialistické vysvetlenie; ale nie pre zlo. V prípade zvierata sa hovorí o krutosti, deštruktívnosti, ale zviera nemožno nazvať zlom. Zlo je obmedzené na ľudské kráľovstvo. Moderná veda sa snaží zo zvierata vytrhnúť človeka a odstrániť všetky rozdiely medzi človekom a zvieratom. Musí teda popierať aj zlo. Aby človek našiel zlo, musí plne vstúpiť do ľudských vlastností a uznať, že človek si robí nárok na svoje vlastné kráľovstvo. Teraz budeme uvažovať o tejto otázke z hľadiska duchovnej vedy.

Existuje pôvodná ľudská múdrosť, ktorá preniká k skutočnej podstate vecí, ktorá sa skrýva za čisto vonkajším vzhľadom. V skorších dobách sa táto múdrosť uchovávala v úzkych kruhoch, do ktorých bol vstup zaručený až po prísnych testoch. Predtým, ako niekto zabezpečil prijatie, musel strážcovi múdrosti dokázať, že svoje vedomosti využije len tým najnezištnejším spôsobom. V priebehu posledných desaťročí sa základná časť tejto múdro-vedy z určitých dôvodov spopularizovala. Čoraz viac z toho bude prúdiť do každodenného života. Stojíme len na začiatku tohto vývoja.

Ako je teda zlo spojené so skutočnou ľudskou prirodzenosťou? Často sa hľadalo vysvetlenie zla. Ľudia hovoria, že neexistuje zlo v pravom zmysle slova – je to zmenšené dobro, je to najhoršie dobro. Pretože tak ako vo všetkom existujú rôzne stupne existencie, tak aj v dobrom. Alebo hovoria: Ako je dobro pôvodná sila, tak je aj zlo. Tento názor bol vyjadrený najmä v perzskom mýte o Ormuzdovi a Ahrimanovi. Okultná veda je prvá, ktorá ukazuje, ako treba chápať zlo z hlbín ľudskej prirodzenosti a celej prirodzenosti vesmíru. Ak to niekto popiera, nemôže to v žiadnom prípade pochopiť. Človek musí pochopiť, akú úlohu a poslanie má zlo vo svete. Z vývoja človeka v budúcnosti vidíme, ako ľudia vyrástli z minulosti a aké zlo má znamenať na ich ceste evolúcie.

Duchovná veda učí o existencii určitých vysoko vyvinutých ľudí, zasvätencov, a v Tajomných školách všetkých čias sa učilo, ako sa človek môže dostať do takého štádia vývoja. Boli tam predpísané jednoznačné cvičenia, ktoré rozvíjajú človeka celkom prirodzeným spôsobom. Sú to cvičenia meditácie a koncentrácie, ktoré majú dať človeku iný druh zraku, ktorý nemožno dosiahnuť intelektom a piatimi zmyslami. Meditácia v prvom rade vedie preč z uchopenia zmyslov. Prostredníctvom vnútornej práce duše sa človek oslobodzuje od zmyslov. Potom sa uskutoční niečo podobné ako operácia slepeho od narodenia. Existuje druh operácie, ktorá otvára duchovné oči a uši človeka. Dosiahne sa vo vývoji celej ľudskej rasy v priebehu dlhého časového obdobia. Ale človek sa nesmie vzdať sveta, keď sa chce povzniesť vyššie; askéta utekajúca pred svetom neslúži jasnozrivosti. Jasnovidnosť je ovocím toho, čo duša zbiera v zmyslovom svete. Grécka filozofia krásne porovnávala ľudskú dušu s včelou. Svet farieb a svetla ponúka duši med, ktorý so sebou prináša do vyššieho sveta. Duša musí zduchovniť zmyslovú skúsenosť a preniesť ju do vyšších svetov.

Čo je úlohou duše, ktorá je oslobodená od tela? Dotýkame sa tu dôležitého princípu. Každá bytosť, keď sa rozvinula do vyššieho stupňa, sa stáva sprievodcom a vodcom tých bytostí a foriem, ktorými prešla. Keď sa človek natoľko zduchovní, že už nepotrebuje fyzické telo, pôsobí na svet zvonku ako duchovný vodca. Potom je poslanie tejto planéty splnené a prechádza do iného stelesnenia. Zem potom získa novú planetárnu existenciu a ľudia budú potom bohmi novej planéty. Telo ľudstva, ktoré opustí Duch, bude nižším kráľovstvom. Teraz v sebe nosíme dvojitú prirodzenosť: tú, ktorá bude vládnuť na ďalšej planéte, a tú, ktorá bude nižším kráľovstvom. Tak ako sa Zem nanovo začlení, tak sa zdokonalila aj z predchádzajúcich procesov evolúcie. Tak ako ľudské bytosti budú bohmi ďalšej planéty, takými boli aj Bytosti, ktoré nás teraz vedú, ľudia na predchádzajúcej planéte a mali ako nižší element to, čím sme ako ľudia na Zemi. Takto vidíme spojenie Zeme s procesmi, ktoré ležia v minulosti a budúcnosti. Súčasné štádium človeka bolo kedysi štádiom Bytostí, ktoré sú dnes tvorcami a vodcami ľudí, Elohim, ktorí sa prejavujú ako vodcovia ľudskej evolúcie. A na budúcej planéte ľudia pokročia tak ďaleko, že sami budú vodcami a sprievodcami. Netreba si však myslieť, že dôjde k presnej rekapitulácii: to isté sa už nikdy neopakuje. Nič sa na svete nedeje dvakrát; nikdy neexistovala pozemská existencia, ktorá je teraz. Zemská existencia znamená Kozmos Lásky; existencia na predchádzajúcej planéte znamená Kozmos múdrosti. Máme vyvinúť lásku od jej najzákladnejšieho štádia po najvyššiu. Múdrost' spočíva skrytá na základoch pozemskej existencie. Preto by sa nemalo hovoriť o „nižšej“ fyzickej prirodzenosti človeka, pretože je to skutočne najdokonalejšia forma človeka. Mali by sme sa pozrieť na štruktúru kosti naplnenú múdrostou, napríklad na hornú stehennú kosť. Vidíme tam najúplnejšie vyriešený problém, ako uniesť čo najväčšiu hmotnosť závažia s použitím čo najmenšieho materiálu a sily. Mali by sme sa pozrieť na úžasnú štruktúru srdca, mozgu.

Astrálne telo v skutočnosti nestojí vyššie. Je to „užívateľ“, ktorý neustále útočí na srdce naplnené múdrosťou. Bude ešte dlho trvať, kým sa staneme tak dokonalými a múdrymi ako fyzické telo. Ale musí sa tak stať, lebo taký je priebeh evolúcie. Fyzické telo sa tiež muselo vyvinúť; čo je v ňom múdre, muselo sa vyvinúť z nemúdrosti a omylu. Evolúcia múdrosti predchádzala evolúciu lásky; láska ešte nie je dokonalá. Nachádza sa v celej prírode, v rastlinách, zvieratách a človeku, od najnižšej sexuálnej lásky až po najvyššiu zduchovenú lásku. Nesmierne množstvo bytostí, ktoré vyvolala túžba po láske, je zničená v boji o existenciu. Konflikt je aktívny všade tam, kde je láska, vstup lásky prináša konflikt, nevyhnutný konflikt. Ale aj to láska prekoná a zmení konflikt na harmóniu.

Múdrost' je charakteristická pre fyzickú povahu a tam, kde je táto múdrost' preniknutá láskou, je začiatok pozemského vývoja. Tak ako je dnes na Zemi konflikt, tak aj na skoršej planéte bolo možné nájsť chybu. Potulovali sa pozoruhodné báječné bytosti – chyby prírody, ktoré neboli schopné evolúcie. Láska vyrastá z nemilujúcich a múdrost' vychádza z nemúdrosti. Tí, ktorí dosiahnu cieľ pozemskej evolúcie, prinesú na ďalšiu planétu lásku ako prírodnú silu, tak ako bola kedysi na Zemi prinesená múdrost'. Ľudstvo Zeme vzhliada k bohom ako k nositeľom múdrosti. Muži z nasledujúcej planéty budú vzhliadať k bohom ako k nositeľom lásky. Múdrost' je daná ľuďom ako božské zjavenie od ľudí zo skoršej planéty. Všetky kráľovstvá sveta sú navzájom prepojené. Keby nebolo rastlín, v krátkom čase by sa pokazil dych života; pretože ľudia a zvieratá vdychujú kyslík a vydychujú život ničiacu kyselinu uhličitú. Napriek tomu rastliny vdychujú kyselinu uhličitú a vydávajú kyslík. Tu potom vyššie závisí od nižšieho pre dych života.

A je to rovnaké vo všetkých kráľovstvách. Ako zviera a človek závisia od rastlín, tak sú aj bohovia závislí od človeka. To bolo tak krásne vyjadrené gréckou mytológiou, kde bohovia dostávajú

nektár a ambróziu od smrteľníkov. Oboje znamená lásku; láska je vytvorená v ľudskej rase. A rasa bohov dýcha láskou; je to potrava bohov. Láska, ktorú vytvoril človek, je pokrmom pre bohov. To je oveľa skutočnejšie ako – povedzme – elektrina, akokoľvek zvláštne sa to na prvý pohľad zdá, Láska sa javí ako sexuálna láska a vyvíja sa až k najvyššej božskej láske. Ale všetka láska, nižšia i vyššia, je dychom bohov. Teraz by sa dalo povedať: Ak je všetko pravda, potom nemôže existovať zlo. Ale múdrosť je základom sveta, láska sa vyvíja. Múdrosť je vodítkom lásky. Tak ako sa všetka múdrosť rodí z omylu, tak aj láska bojuje do výšin len z konfliktu.

Nie všetky bytosti predchádzajúcej planéty sa dostali na vrchol múdrosti. Bytosti zostali pozadu a stoja približne medzi bohmi a ľuďmi. Stále potrebujú niečo od človeka, ani sa nedokážu obliecť do fyzického tela. Jeden ich nazýva luciferské bytosti alebo ich zoskupuje pod menom ich vodcu, Lucifera. Ako Lucifer pôsobí na človeka? Nie ako to robia bohovia. Božské pristupuje k tomu najvznešenejšiemu v človeku; nemôže a nesmie sa priblížiť k nižšiemu. Až na konci evolúcie oslávi múdrosť a láska svoju svadbu. Ale luciferské bytosti pristupujú k nižšiemu, nevyvinutému elementu lásky. Tvoria most medzi múdrosťou a láskou. Tak sa múdrosť najprv mieša s láskou. To, čo platí len pre neosobné, je teda zapletené s osobnosťou. Na skoršej planéte bola múdrosť inštinktom, akým je dnes láska. Prevládla tvorivá múdrosť-inštinkt, ako dnes tvorivý inštinkt lásky. Múdrosť viedla človeka inštinktívne; ale vďaka tomu, že sa múdrosť vzdialila a už nevedla, človek si uvedomil, že je nezávislou bytosťou.

Vo zvierati je múdrosť stále inštinktívna, a tak zviera ešte nie je sebavedomé. Múdrosť však chcela viesť a viesť človeka zvonku, nespojeného s láskou. Potom prišiel Lucifer a vložil do lásky ľudskú múdrosť. A ľudská múdrosť vzhliada k božskej múdrosti. V človeku sa múdrosť stala nadšením a samotnou láskou. Keby len múdrosť uplatnila svoj vplyv, človek by sa stal iba dobrým; lásku

by použil výlučne na budovanie pozemského vedomia. Ale Lucifer priniesol lásku do spojenia so sebou samým a sebaláska sa pridala k sebavedomiu. To bolo krásne vyjadrené v príbehu o raji: „... a videli, že sú nahí“. To znamená, že ľudské bytosti sa prvýkrát videli; predtým videli iba okolitý svet. Mali len pozemské vedomie, ale nie sebauvedomenie. Teraz mohli ľudia dať múdrosť do služby sebe; odvtedy bola nezištná láska k okoliu a láska k sebe. A sebaláska bola zlá a nesebeckosť dobrá. Človek by bez Lucifera nikdy nezískal teplé sebavedomie. Myslenie a múdrosť teraz vstúpili do služby sebe a existovala voľba medzi dobrom a zlom. Láska sa musí obrátiť k sebe len preto, aby sa dala do služby svetu. Ruža sa môže zdobíť len preto, aby ozdobila záhradu. To musí byť hlboko vpísané do duše vo vyššom okultnom vývoji. Aby človek mohol cítiť dobro, musel byť schopný cítiť aj zlo. Bohovia mu dali nadšenie pre vyššie. Ale bez zla by nemohlo existovať sebacítenie, slobodná voľba dobra, sloboda. Dobro mohlo byť uskutočnené bez Lucifera, ale nie sloboda. Aby si človek mohol vybrať dobrého, musí mať pred sebou aj to zlé; musí v ňom prebývať ako sila sebalásky. Ale sebaláska sa musí stať láskou všetkých. Potom bude zlo premožené. Sloboda a zlo majú rovnaký pôvodný zdroj. Lucifer robí človeka ľudsky nadšeným pre božské. Lucifer je nositeľom svetla; Elohim sú svetlo samo o sebe. Ak svetlo múdrosti zapálilo v človeku múdrosť, potom Lucifer vniesol svetlo do človeka. Ale čierny tieň zla sa musel prelínať; Lucifer prináša scvrknutú, poškrvnenú múdrosť, ktorá však môže preniknúť do človeka. Lucifer je nositeľom vonkajšej ľudskej vedy, ktorá stojí v službách egoizmu. Od žiakov okultizmu sa preto vyžaduje nesebeckosť, pokiaľ ide o vedomosti. Čo znamená kvások starého cesta pre nový chlieb: toto, zo skoršej planéty, pre nás znamená Lucifer. Zlo je na svojom mieste dobro; u nás to už nie je dobre. Zlo nie je na mieste. Absolútne dobro planéty vždy prináša aj zlo v jednej z jej častí na novú planétu. Zlo je nevyhnutnou cestou evolúcie.

Netreba povedať, že svet je nedokonalý, pretože obsahuje zlo. Oveľa skôr je dokonalý práve z tohto dôvodu. Keď sú na obraze zobrazené krásne postavy svetla spolu so zlými čertmi, obraz by sa pokazil, keby ste chceli diabolské figúrky vystrihnúť. Tvorcovia sveta potrebovali zlo, aby mohli rozvinúť dobro. Dobro musí byť najprv zlomené na skale zla. Všeobecná láska môže byť privedená k najvyššiemu rozkvetu iba prostredníctvom sebalásky. Goethe má teda pravdu, keď vo „Faustovi“ núti Mefistofela povedať, že je „... súčasťou tej Sily, ktorú by kedy urobilo Zlo, a vždy robí Dobro“.